

О. П. ГЛАЗОВА

УКРАЇНСЬКА МОВА

**Підручник для 6 класу
загальноосвітніх навчальних закладів**

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2014

УДК 811.161.2(075.3)
ББК 81.2Укр-922
Г 52

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.02. 2014 р. № 123)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Наукову експертизу здійснював Інститут української мови
Національної академії наук України
Експерт — *С. П. Бибик*,
старший науковий співробітник, кандидат філологічних наук

Психолого-педагогічну експертизу здійснював Інститут педагогіки
Національної академії педагогічних наук України
Експерт — *Н. Б. Голуб*,
*завідувач лабораторії навчання української мови,
доктор педагогічних наук, професор*

Відповідальні за підготовку підручника до видання:
*К. В. Таранік-Ткачук, начальник відділу департаменту загальної середньої
та дошкільної освіти МОН України;*
*Н. І. Шинкарук, завідувач сектору науково-методичного забезпечення змісту
суспільно-гуманітарної освіти відділу науково-методичного забезпечення
змісту освіти основної і старшої школи Інституту інноваційних технологій
і змісту освіти МОН України*

Глазова О. П.

Г 52 Українська мова : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч.
закл. / О. П. Глазова. — К. : Видавничий дім «Освіта»,
2014. — 240 с. : іл.

ISBN 978-617-656-299-3.

УДК 811.161.2(075.3)
ББК 81.2Укр-922

ISBN 978-617-656-299-3

© О. П. Глазова, 2014
© Видавничий дім «Освіта», 2014

Шановні шестикласники!

Яку професію ви не обрали б у майбутньому, як би не склалося ваше життя, оцінювати вас будуть передовсім за вашим мовленням, адже все життя людини минає у спілкуванні.

Що ж необхідно для гарного мовлення? Потрібно знати закони мови. Опанувати велику кількість слів, тобто сформувати багатий словниковий запас. Вивчити граматику, щоб правильно складати зрозумілі всім речення й тексти. Навчитися правильно будувати монологи й діалоги. Усвідомлювати роль емоцій в усному та писемному мовленні. Пам'ятати, що найкраще можуть порозумітися люди небайдужі, ті, хто насправді вміють слухати і чути одне одного.

Вивчаючи мову, ви насамперед маєте засвоїти найважливіше знання інформаційної доби — науку людського спілкування та взаєморозуміння.

Грамотне, багате, різноманітне мовлення — це не тільки засіб передавання та сприйняття думок і почуттів. Це й вияв поваги до людей, з якими спілкуєшся, до народу, який створив і продовжує творити мову, до своєї держави, до всього навколишнього світу. Українською мовою як державною має бездоганно володіти кожен громадянин України.

Наш підручник допоможе кожному з вас стати гідним громадянином європейської країни — України!

Орієнтуватися в підручнику вам допоможуть такі умовні позначення:

Правила, які потрібно запам'ятати.

Інформація для ознайомлення та осмислення.

Вправи й завдання позначено так:

виконуємо вдома;

прагнемо знати більше (завдання підвищеної складності);

навчаємося спілкуватися;

здобуємо й опрацьовуємо нову інформацію за допомогою комп'ютера;

учимося працювати разом (у парах і групах);

учимося бачити й розуміти красу, розвиваємо фантазію й уяву.

Пропуск літери позначено двома крапками — .. ,

пропуск слова — трьома крапками — ... .

Успіхів вам у навчанні!

ЗМІСТ

ВСТУП

Краса і багатство української мови	6
--	---

ПОВТОРЕННЯ, УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО

§ 1. Словосполучення і речення. Головні та другорядні члени речення. Однорідні члени речення. Просте і складне речення	13
§ 2. Звертання. Вставні слова та сполучення слів	17
§ 3. Пряма мова. Діалог	20
§ 4. Тема і головна думка тексту. Мікротема, тематичне речення. Будова тексту: зачин, основна частина, кінцівка. Стилі і типи мовлення	24

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

§ 5. Групи слів за їхнім походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова.	35
§ 6. Активна й пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми.	43
§ 7. Групи слів за вживанням: загальноновживані й стилістично забарвлені слова	49
§ 8. Просторічні слова.	55
§ 9. Офіційно-ділова лексика.	56
§ 10. Фразеологія. Поняття про фразеологізм, його лексичне значення	61
§ 11. Джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми як різновиди фразеологізмів.	64
§ 12. Фразеологізми в ролі членів речення	67

СЛОВОТВІР. ОРФОГРАФІЯ

§ 13. Зміювання і творення слів. Твірне слово	69
§ 14. Перехід слів із однієї частини мови в іншу	79
§ 15. Чергування приголосних при творенні слів	81
§ 16. Складні слова. Сполучні о, е в складних словах	88
§ 17. Правопис складних і складноскорочених слів	90

МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ

§ 18. Загальна характеристика частин мови	94
---	----

Іменник

§ 19. Іменник як частина мови	96
§ 20. Рід іменників. Іменники спільного роду.	100

§ 21. Число іменників. Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини	103
§ 22. Відмінки іменників, їхнє значення. Поділ іменників на відміни. Відмінювання іменників	105
§ 23. Написання <i>не</i> з іменниками	135
§ 24. Особливості творення іменників	136
§ 25. Написання та відмінювання імен по батькові	140

Прикметник

§ 26. Прикметник як частина мови	143
§ 27. Якісні, відносні, присвійні прикметники, їхнє творення та правопис	145
§ 28. Ступені порівняння якісних прикметників	153
§ 29. Повні й короткі форми прикметників	160
§ 30. Прикметники твердої і м'якої груп. Відмінювання прикметників	162
§ 31. Творення прикметників	166
§ 32. Написання <i>не</i> з прикметниками	172
§ 33. Написання <i>-нн-</i> і <i>-н-</i> у прикметниках	174
§ 34. Написання складних прикметників через дефіс або разом	176
§ 35. Перехід прикметників у іменники	179
§ 36. Написання прізвищ прикметникової форми	181

Числівник

§ 37. Числівник як частина мови. Кількісні й порядкові числівники. Числівники прості, складні та складені	184
§ 38. Відмінювання кількісних числівників	189
§ 39. Відмінювання порядкових числівників	199

Займенник

§ 40. Займенник як частина мови. Розряди займенників за значенням	206
§ 41. Особові займенники і зворотний займенник <i>себе</i>	207
§ 42. Питальні й відносні займенники	213
§ 43. Заперечні й неозначені займенники. <i>Ні</i> в заперечних займенниках. Дефіс у неозначених займенниках	216
§ 44. Присвійні займенники	220
§ 45. Вказівні й означальні займенники	223

Повторення та узагальнення вивченого	227
---	------------

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Повторення вивченого про мовлення, види мовленнєвої діяльності. Ситуація спілкування	10
Офіційно-діловий стиль. Складання оголошення. План роботи	32, 58
Говоріння	131, 198, 201
Читання. Говоріння	30, 38, 125, 150, 158, 180, 196, 211, 219
Читання. Письмо	47, 170, 178, 203

Довідкове бюро

Тлумачний словничок	234
Фразеологічний словничок	236
Словничок назв почуттів	237

Відомості про стан підручника

№	Прізвище та ім'я учня	Навчальний рік	Стан підручника		Оцінка
			на початку року	в кінці року	
1					
2					
3					
4					
5					

Навчальне видання

ГЛАЗОВА Олександра Павлівна

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Відповідальний редактор *І. Красуцька*

Художній редактор *А. Віксенко*

Технічний редактор *Л. Аленіна*

Коректор *С. Войтенко*

В оформленні підручника використані роботи *О. Багнюк*;

світлини *А. Віксенка, С. Ковальчука, С. Клименка,*

І. Красуцького, Ю. Мирончика, В. Соловійова

На обкладинці підручника використано фрагменти репродукцій картин *К. Білокур, К. Богаєвського, М. Бурачека, І. Іжакевича, А. Куїнджі, Л. Моравської-Шебалкової,*

В. Орловського, Г. Польового, М. Приймаченко, Н. Старовойтової, М. Тимченко,
а також світлини *А. Афанасової, А. Віксенка, В. Соловійова*

(джерела: журнали «Образотворче мистецтво», «Пам'ятки України»,
«Культура та життя» і мережа Інтернет).

Формат 70×100¹/₁₆. Ум. друк. арк. 19,44 + 0,486 форзац.

Обл.-вид. арк. 19,00 + 0,825 форзац.

Наклад 101 640 пр. Зам. №

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції»

Серія ДК № 4483 від 12.02.2013 р.

Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25

www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»

61012, м. Харків, вул. Енгельса, 11.

Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.

www.globus-book.com